

८५
२०

अथ

१५
२०

ग्रन्थनामः-	वेदान्तसूत्राणि	
कृत्नामः-	वेदान्तसः	
विषयः-	वेदान्त	

Vedanta Sutran

४५५

(२५)

इति.

वेदान्तसूत्राणि
व्यासप्रणीतानि

95

20

आ.स.
५१

श्रीगणेशायनमः॥ अर्थातो ब्रह्मजिज्ञासा १ जन्माद्यस्य पतेः २ शब्दस्वरूपो नित्वात् ३ तत्तु सप्तम्यया
त ४ ईदृते नीशब्द गौराभ्येनात्मशब्दात् तन्निष्पत्त्यस्य मोक्षोपदेशाद्देयत्वावचनाच्च॥ स्वाप्ययात् गति
सामान्यात्। अतत्वाच्च। आनन्दमयो भ्यासात्॥ विकारशब्दान्नेति चेन्न प्राचुर्यात् तच्चेतुष्यपदेशा
च्च मां त्रवर्त्मिकमेव च जीयते नेतरोनुपपत्तेः। भेदव्यपदेशाच्च कामाच्च नानुमानापेक्ष्या। अस्मिन्न
स्य चतुर्धोगांशसि। अतस्तद्वर्मेपदेशात्। भेदव्यपदेशाच्चान्यः आकाशस्तद्धिगात् ८ अतए
व प्राणाः गान्धोतिष्ठ एणाभिधानात्॥ छंदोभिधानान्नेति चेन्न तथा चेत्तोर्यरा निमदात्तथा हि दर्शनं।
भूतादिषादव्यपदेशोपपत्तेः उवा उपदेशा भेदान्नेति चेन्नो भयस्मिन्नप्यविरोधात्। त्राणास्तथा लुगमात्।
नवक्तुरस्योपदेशादिति चेदध्यात्मसंबन्धभ्रमाद्यस्मिन्। शास्त्रदृष्ट्या तस्य देशो वा मदेव वर॥ जीवमुख्य

राम०
५१

वे.सूत्र
५२

चैत्रतथा दस्युपदेशादसंभवात्पुरुषमपि चैनमधीपतेत अएव न देवता भूते च साक्षादप्यविरोधं जैमिनिः
अभिधेयत्वेरित्याश्रयस्य अनुसृत्ये वादीः। संपत्तेरिति जैमिनिस्तथा हि दर्शयति। आमनेति चैनमस्मि
न्। इति द्वितीयः पादः शुभवाद्यापतने स्वशब्दात् १ मुक्तो यस्य व्यपदेशात्। नानुमानिकमंतश्च द्वात्।
प्राणान् चान्देव्यपदेशात्। प्रकरणात् स्थित्यपदेशना भां च भ्रमासंप्रसारदध्मुपदेशात्। धर्मेपपत्तेश्च
अक्षरसंबन्धोत्पत्तेः सा च प्रशासवात्। अन्यभावव्यावृत्तेः। इदं तिकर्म व्यपदेशात्सः। दूरउत्तरेभ्यः
गतिशब्दाभ्या तथा हि दृष्टं लिङं च धत्तेः प्रहिमोऽस्यास्मिन्नुपलब्धेः प्राप्ते दृष्टव्य इतरपरां मश इति चेन्नो संभ
वात् उत्तराच्चेदा विभक्त्या न पस्तु अन्यार्थस्य परमर्शः। अल्पश्रुतिरिति चेत्तदुक्तं अनुकृतेस्तस्य वा। तस्य
पिस्मर्यति शब्दादेव प्रमितः। हृद्यपेक्षया तु मनुष्याधिकारित्वात् तदुपपत्तिर्वादाय प्राणाः संभवात् ८ विरो

राम०
५२

प्राणातिगात्रेति चेन्नोपासात्रिविधादाश्रितत्वादिरुतद्योगात् इति प्रथमचरणाः सर्वत्र प्रसिद्धो
 पदेशात् १ विवक्षितगुणोपपत्तेश्च २ अनुपपत्तेश्च न शरीरः ३ कर्मकर्तव्यपदेशाच्च शब्दविशेषात् ४ स्म
 तेष्व ५ अर्भकौ क स्वात्त छपदेशाच्चनेति चेन्न निचाप्सत्वादेवं गोमवच्च संभोगप्राप्तिरिति चेन्न वैशेष्या
 त् ६ अनाचराचरग्रहणात् ७ प्रकरणाच्च गुहाप्रविष्टावात्मानोहितदर्शनात् विशेषणञ्च ८ अंतर
 उपपत्तेः ९ स्थानादिभेदपदेशाच्च सुखविशिष्टाभिधानादेव च १० अतोपनिषद्गुणमिधानाच्च अन्वस्थि
 तैरसंभवाच्चनेतरः ११ अतर्क्यमधि देवादिष्वंतर्द्धमपदेशात् १२ न च स्मार्तमतद्धर्माभिलाषात् १३ शरीरस्यो
 भवेपि हि भेदेनै न मधीयते १४ अदृश्यत्वादिगुणको धर्मोक्तैः १५ विशेषणभेदव्यपदेशाभ्यांचनेतरो न्योपन्या
 साच्चैवेष्वा नरसाधारताशब्दविशेषात् १६ शब्दादिभ्योतः प्रतिष्ठानात्रेति १७ स्मर्यमाणमनुमानेष्वा दिति

धः कर्मणि तिचेन्नानेकप्रतिपत्तेर्दर्शनात्। शब्दे इति चेन्नातः प्रभवान्प्रत्यक्षानुमानाभ्यां अतए
वचनित्वे समाननामन्यपत्वाच्चातन्नावप्यविरोधो दर्शनात्स्मृतेष्वमधादिष्वसंभवादनधिकारं
जैमिनिः ज्योतिषिभावाच्च। भावतु बाह्यामरगोतिरिच्युपस्पतदनारप्रवरात्तस्य

वेसत्र
५४

चनत्तरादिवत्। अभ्युपगमे पार्थभावात्पुरुषाश्मवदिति धेत्यापि अंगित्वानुपपत्तेः अन्यथा
नुमितौ च तत्शक्तिविशेषात्। विप्रतिषेधाच्च। समं जसमहदीर्घवृद्धाद्वस्वपरिमंडलाभ्यां २ उभयथा
पिनकर्म तत्सदभावः ३ समवायाभ्युपगमसाप्यादनवस्थितो नित्यमेव च भावात्तत्पादिमत्वाच्च विप
र्ययोदर्शनात् उभयथाचदोषात् अपरिग्रहाच्चातन्मनेपेक्षसमुदाय उभयहेतुके पितरप्राप्तिः
४ इतरतरमत्यमत्वादिति चेन्नोत्पत्तिमात्रनिमित्तत्वात् उत्तरोत्पादे च पूर्वनिरोधार्थं असति प्रतिज्ञोप
धौ योगपथमन्यथाप्रतिसंख्याप्रतिसंख्यानिरोधाप्राप्तिरविच्छेदात् उभयथाचदोषात् आकाशे वा
विशेषात् अनुस्मृतेष्वनासतो दृष्टत्वात्। उदासीनतामपि चेवेति सिद्धिः नाभाव उपलब्धेः ५ वेधमपि च
नस्वप्नादिवत्। तभावोपलब्धेः। स्तरिकत्वाच्च सर्वथानुपपत्तेः अनेकस्मिन् संभवात्। ६ एववात्मा

तो २

राम
५४

ह्येकवर् ५ तदनन्त्यन्वमरंभराशकादिभ्यः ६ भावेवोपत्ववेः। सत्त्वाच्चावरस्य असह्यपदेशान्नेति
 चेन्नधर्मतरेण वाक्यशेषात्। युक्तेः शक्यतराच्चपरवच्यप्यावप्राणादि रत्यपदेशाद्वितकारणारिहो
 यप्रसक्तिः ७ अधिकंतुभेदतिर्देशात् अस्माद्विद्यतदनुपपत्तिः। ८ पसंहारदर्शनात्नेति चेन्न हीर
 वक्ति ८ देवादिबदपि लोके। कृतप्रसक्तिर्निरवयवत्वशब्दकोपो वा ९ श्रुतेस्तु शब्दमूलत्वात्। आ
 त्मनिचैवं विवित्राश्च हि संपदु होषाच्चसर्वोपतावतदशनात् १० विकरणात्वात्नेति चेत्तदुक्तं न प्रयोजन
 वत्त्वात्। ११ लोकवत्तुलीलाकैवल्यं वैषम्यवैर्धरायेनमापेक्षत्वात्तथा हि दर्शयति १२ न कर्मविभागादि
 ति चेन्नानादित्वात्। उपपद्यते वाप्युपलभ्यते च सर्वधर्मोपपत्तेः १३ इति द्वितीयस्य प्रथमः। रचन
 नुपपत्तेः च नानुमाने प्रहतेष्वप्यवबुधे तच्चापि अतिरेकानवस्थितेऽनवबुधत्वात्। अन्यत्राभावा

वे.सत्र
 ५५

तेर्नित्यत्वाच्चात्मा ११ सोतएव १२ उत्क्रांतिगत्यागतीनां १३ स्वात्मना चोत्तरयोः नारागुतरधुतेरिति
 नेतराधिकारस्तेशब्देनानाम्भावात्। अविरोधंश्चरनवत्। अवस्थिति वैशेष्यादिति चेत्त्रा भुपगमा दुदिकि
 गुणा कालोक्तवत्। व्यतिरेको मेधवत्पावदात्मभावित्वाच्च न दोषस्तदर्शनात् पुस्त्वादि वत्त्वस्य स तौभि
 व्यक्तियोगात् नित्योपलब्धनुपलब्धिप्रसंगो न्यतरनियमावात्यथाकर्तृशास्त्रादित्वात् १४ विहा
 रोपदेशात् उपादानात् व्यपदेशाच्च क्रियायां न चेन्निर्देशविपर्ययः उपलब्धिबद नियमः शक्तिविपर्यय
 त्समाध्यभावाच्च यथावत्तत्त्वोभयथा १५ परातुतच्छ्रुतेः १६ अंशो नानाव्यपदेशादः न्यथावा
 पिदाशक्तिवादित्वमधीयतएके १७ मन्त्रवर्त्तार अपि समर्पते प्रकाशादिवन्नेव परः स्मरति वा अ
 नुरागपरिहारो देहसंबंधाज्जातिरादिवर असंततेऽव्यतिरेकः। आभास एव च अदृष्टानियमात्। अ

राम
 ५५

कात्स्न्येन च यथापादप्यविरोधो विकारादिभ्यः अन्त्यावस्थितेश्चो भयनित्यत्वादविशेषः यत्पुरमा
 मंजसात् ११ संवधानुपपत्तेश्च अधिष्ठानानुपपत्तेश्च कारणावच्छेदमोगादिभ्यः अंतवत्त्वमसर्व
 जतावा उत्पत्त्यसंभवात् तच्चकर्तुः करणाविज्ञानादिभावेनातदप्रतिषेधाच्च। इति द्वितीयाध्याय
 ष्यद्वितीयः पादः। नविषदश्रुते १ अस्तितुगोणसंभवात् शब्दासंस्पर्शैकस्य ब्रह्मशब्दवत्प्र
 तिज्ञाहानिरप्यतिरेकात् शब्देभ्यः। यावदधिकारतुविभागो लोकवत्। एतेन मात्रिष्या व्याख्यातः।
 २ असंभवस्तु सतो नुपपत्तेः ३ तेजोतत्तयाद्याह। ४ आपः ५ पृथिव्यधिकाररूपशब्दोत्तरेभ्यः। ६ तेद
 मिध्यानादेव तु तस्मिन्नात्सः ७ विपर्ययेरातुक्रमोत्तपपद्यते अतएव विज्ञानममसीक्रमेरातस्मिन्ना
 दिति चेन्नाविशेषात् ८ चराचरव्याप्यसुखास्तद्व्यपदेशोभाक्तदातृभावितात् ९ नामाश्रु

चे. स. न.
 ५६

रागद्विचित्रताएवत्युपपत्तेः। अश्रुतत्वादिति चेन्नेषादिकारिणां प्रतीतेः भाक्तं वनात्मविज्ञानतया हि द
 शयितिकृतात्पयेनुशयवान् स्वस्मृतिभ्यां पथे तमनेवं च वरागद्विचित्रोपलक्षणाथे तिकास्मृतिनिः। आ
 मपि च श्रुतं संप्रमनेन तु भूयेरेषामा रो हारो होतुः तिदर्शनास्मरंति च अपि च समतत्रापि च तद्यापागद
 विरोधः। विद्याकर्मणोरिति तु प्रकृतत्वात् न तृतीयेतथो लब्धेः स्मर्यतेपि च लोके दर्शनाच्च तृतीयशब्दा
 वरोधः स शोकजस्वसाभा व्यापतिरूपपत्तेः ४ नातिविरेगाविशेषात् ५ अस्याधिष्ठिते पूर्ववदभिलषात्
 अश्रुद्विमिति चेन्न शब्दारेतः सिग्यो गोधयोनेः शरीरे। इति तृतीयाध्यायस्य प्रथमः पादः। सध्ये सधित
 हृदि १ निमीता रवेके पुत्रादयः मायामात्रतुकात्स्न्येनानभि व्यक्तस्वरूपत्वात् सत्त्वकम्यदिश्रुतेराव
 द्वातेव तद्विदः। पराभिधानात्तुतिरेहिततो ह्यसंबंधविपर्ययो देहयोगादसोपितदभावो नाडीश्रुतश्च

राम ४

५६

भिसंध्यादिष्वपि चैव प्रदेशादिति चेन्न तर्भावात् । इति द्वितीयाध्यायस्य तृतीयः पादः । तथा प्राणाः
 १ गौरासंभवात् तत्प्राकृष्टुतेऽनुत्तरकलाहचः सप्तगते विशेषितत्वाच्च । २ रुक्तादयमुस्थितेते
 नैवं । अरावश्च ३ अरेष्ट ४ नवायुक्रिये यथा गुपदेशात् । ५ चक्षुरादिवत्तु तसहशिष्यादिभ्यः ।
 अकरात्वाच्च न दोषस्तथा हि दर्शयति । यच्च हतिर्मनो वक्ष्यपदिश्यते । अरावश्च ६ ज्योतिराद्यधिष्या
 न तु तदामननात् प्रवचनाशब्दात् तस्य च निश्चयात् । तद्विषयाणि तद्यप्यदेशात् न्यत्र श्रेयात्मेष्टु
 तेऽवैलक्षण्याच्च सजा मूर्तिस्तु विवृत्तुर्वत उपदेशात् ७ मासादिभ्यो मप्याशब्दमितरयोश्च
 वैशेष्यात्तु तदाह सदाह । इति द्वितीयाध्यायः । तदन्तरप्रतिपत्तौ रहसिपरिधक्तः प्रश्न निरूपणाभा
 १२ आत्मकत्वात्तु भयस्वात् । प्राणगतेऽप्यग्रादि गतिश्रुतिरिति चेन्न भाक्तत्वात् । प्रथमेऽप्यव

४

वे.सूत्र.
 ५७

अनेन सर्वगतत्वमापुषामशब्दादिभ्यः । फलमत उपपत्तेः ८ श्रुतत्वाच्च धर्मजैर्मिनिरतः
 वपर्वतुवादापणो हेतुपदेशात् इति द्वितीयः पादः । सर्ववेदांतप्रत्ययं चोदनाद्यविशेषात्तमेदात्रेति
 चैत्रैकस्यामपि स्वाध्यायस्य तथात्वेन हि समाचारे चधिकारासवच्च तन्निमग्न्ययतिवत्प्रसंहा
 रोथीभेदादि विशेषवत्समानेच अन्यथा त्वेशब्दादिति चेन्न विशेषात् नवाप्रकरणाभेदात्परो
 वरीयस्त्वादिवत् संज्ञातश्चेत्तुक्तमस्ति तु तदपि व्याप्तेऽप्यमंजसंस्वीनेदाह न्यत्रेमेऽनंदाह यः प्रधा
 नस्यापि शिरस्त्वाप्राप्तिरुपवयापच मोहिभेदे । इतरे त्वर्थसामान्यात् । आध्यानाय प्रयोजनाभा
 वात् आत्मशब्दाच्च आत्मगृहीतिरितरवदुत्तरात् । अन्वयादिति चेत्स्मादवधारणात् कार्याना
 दपूर्वसमानत्वं चाभेदात् संबन्धादेव मन्त्राधितवाविशेषात् दर्शयति च संभतिद्युव्यास्यपि

राम०
 ५७

तेरात्मनि च १ अतः प्रबोधोऽस्मान्मयवतु कर्मानुसृतिशब्दविधिः २ मुग्धेर्धसंपत्तिः परिशेषात्
 ४ नस्यानतोपि परस्याभ्युपलिंगं सर्वत्र हि न भेदादिति चेन्न प्रत्येकं मत्तद्वचनात् अपि चैव भेदेऽत्र
 न पदं देवहितप्रधानत्वात् प्रकाशवच्चैवैष्यथा आह च तन्मात्रं दर्शयति च यो अपि स्मर्यते अत्र
 त एव बोधभासर्यकादिवा अत्रुदग्रहणानुन तथा त्वद्विद्वासाभक्तं मतं भविता उभयसामं जस्य
 देवं दर्शनं प्रकृतैतावत्तद्विप्रतिषेधजितं तत्रोच्यते च भयः ६ तद्व्यक्तमाह अत्रिंशत्तद्विप्रतिषेधने प्रत्येकं
 नु माताभ्यां प्रकाशादिवच्चैवैष्यत् प्रकाशश्च कर्मरापभासात् अतो न तेन तथा हि लिङ्गं उभयपदे
 शात् त्वद्विद्वत्तुल्यं प्रकाशात् प्रकृतं न तत्त्वात् तद्वद्विप्रतिषेधाच्च परमतः सेरन्मानसं वधमेदं
 परेशोभ्यः १ सामान्यानुबुद्धिः पादवत्स्थानविशेषात् प्रकाशादिवत्तद्विप्रतिषेधाच्च परमतः सेरन्मानसं वधमेदं
 या

वे. सूत्र
 ५८

त्रप्रवृत्तेः श्रवणाध्ययनार्थप्रतिषेधात्स्मृतेऽप्युक्तं पनात् ज्योतिर्दर्शनात् ११ आकाशोऽपि तत्त्वा
 दिव्यपदेशात् १२ सुषुप्त्युत्क्रान्तिर्भेदेन १३ यत्पादिशब्देभ्यः इति तृतीयः पादः ॥ आनुमानिकम
 प्येके धामिति चेन्न शरीररूपकविन्यस्तत्त्वादीर्दर्शयति वस्तुतस्तद्वद्विप्रतिषेधः तद्विप्रतिषेधः तद्विप्रतिषेधः
 त्वावचनाच्च वदतीति चेन्न प्रोहि प्रकरणात् त्रयाराणामेव चैव नुपन्मासः यन्महद्वच्चमसव
 दविशेषात् ज्योतिरुपक्रमात्तथा ह्यधीयते एकैकल्यनोपदेशाच्च मध्यादिवदविरोधः न संख्या
 पसं ग्रहादपि नानाभावादतिरेकाच्च ३ आराण्यो वाक्यशेषात् ज्योतिषे केषामसत्यत्वे कारणात्
 न वाकाशादिषु यथा व्यर्थं दिष्टेः ४ समाकर्षात् जगद्वाचित्वात् जीवमुख्यप्राणलिङ्गान्नेति चे
 त्तद्विप्रतिषेधात् अन्त्याप्यनुजैमितिः यन्महद्वच्चमसवदविरोधः तद्विप्रतिषेधः तद्विप्रतिषेधः
 राम० ५८

चातुःपुरुषविद्यायामिवचेतरेषामननाप्रातर्विधाद्यर्थभेदात्। हानौ तूपायनशब्दोऽप्युक्तात्। कु
शाब्देस्तुत्युपगानवत्तदुक्तं सांपरायेतर्तव्याभावात्तथा ह्यन्येऽप्येवमुक्तं भयाविर्हेधात्। गतेरर्थवत्त्वं
उभयपक्षान्मया हि विरोधः। उभयपक्षस्तत्तद्दृष्ट्वाप्यर्थोपलब्धेर्लोकवत्तद्व्यतिरेकः। सर्वसामविरोधः। श
ब्दानुमानाभ्यां। यावदधिकारमवस्थितिर्वाधिकारिणां अहुरधिपात्ववरोधः। सामान्यतद्वाप्यभ्यां
पसवत्तदुक्तं। इषदामननात् अंतराभूतग्रामवत्स्वात्मनः अन्यथा भेदानुपपत्तेरिति चेन्नोपदेशात्। एव
दिति व्यतिहारो विशिष्येति हीतरवत्। सेवहिमत्यादयः कामादीतरत्रतत्रचोपतनादिभ्यः आहारादलो
पः। उपास्थितेतत्तद्वचनात्। तन्निर्धारेण नियमस्तद्वृष्टोपपत्तिवन्धः। फलश्रवणात्सत्यते हि। ए
तन्निवृत्तत्वगतेश्चोत्तरत्रवेत्तेरथेनलिगात्संस्कारपरामर्शात्तदभावाभिलाषाच्चतदभावनिर्धारणे

वे.सूत्र.
५२

श्रीयनेसहकार्येतरविधिः परैरागत्तीर्यतद्वतोविध्यादिवत्तुत्सभावाच्चुगृहीणोपसंहारः। मोनव
 दितरेषामप्युपदेशात् अनाविः कुर्वन्नन्वयात् ऐहिकमप्रस्तुतप्रतिबंधेन दर्शनात् एवं मुक्तिफलानि
 यमस्तदवस्थावधत्तेस्तदवस्थावधत्तेः। इति तृतीयाध्यायः। आवृत्तिरसकदुषदेशात् लिगाच्च आत्मे
 ति। तत्पगच्छेति ग्राह्येति च न प्रतीकेन हि सः ब्रह्मदधि रूत्कर्षात् आदिन्यादिमतयश्चांगे उपपत्तेः आ
 सीनः संभवात् ध्यानाच्च अवलत्वे चापेक्षस्मरंति च। यत्रैकाग्रता तत्राविशेषात् आश्रयणतत्रापि
 हि दृष्टं तदधिगमोत्तरपूर्वधियो रक्षोषविनाशौ तद्व्यपदेशात् इतरस्याप्येवमसंख्येष्वेषः पाते तु अन
 रच्चकार्य एव तु तेन दवधेः अग्रिहोत्रादितु तत्कार्यायैव तद्वर्णनात् अतो न्याये केषामुभयोः पदेव विधये
 ति हि भोगेन त्वितरेक्षयित्वा संपद्यते। इति चतुर्थस्य प्रथमः। वाङ्मनसि दर्शनाच्च। अतएव च

रामः

42

माश्मरय्यः उत्क्रमिष्यत एवं भावादित्योऽुलोमिः अवस्थितेरितिकाशहृत्स्वः प्रकृतिश्च प्रतिज्ञा
दृष्टान्तनुपरोधार्त्तः ७ अभिधोपदेशश्च साक्षाच्चोभयाम्नात् आत्मकतेः परिणामादयोतिश्चहिणी
यते एतेन सर्वे व्याख्याता व्याख्याताः इति चतुर्थचरणः स्मृत्यनवकाशदोषप्रसंग इति चेन्न त्वस्म
त्यनवकाशदोषप्रसंगत्वात् इति चेन्नानुपलब्धेः एतेन योगः प्रत्युक्तः २ न विलेख्यत्वादस्य तथा
त्वेव शब्दार्त्तः ३ अभिमानिव्यपदेशस्तु विशेषानुगतिभ्यामप्युपपत्तेः असदिति चेन्न प्रतिषेधमात्रत्वा
त् अपीतो तद्वत्प्रसंगादसमजसन्नतदृष्टान्तभावात् स्वप्रकृत्योपायनार्त्तकप्रतिषेधनद्वयमप्युपपन्नमे
वमिति चेदेवमप्यविमोक्षप्रसंगः एतेन शिष्टपरिग्रहा अपि व्याख्याता भोक्तापत्तेरविभागश्चेत्तस्या
वहितप्रपञ्चापिस्मृतेराचाराच्च स्वाभिन्नः फलप्रतिरित्यात्रेयः आर्त्तित्यमित्योऽुलोमिस्तस्मै हि परि

वे. सूत्र.
६०

चसामीप्यात्तद्व्यपदेशः कार्यतयेतदध्वरुणासहातः परमभिधनान्तरस्मृतेष्वपरं जैमिनि
मुख्यत्वात् दर्शनाच्चानवकार्यप्रतिपत्तिसंघिः ॥ अमृतीकाले वनात्रयतीति वादरापणउत्तय
भा अदोषात्तत्तुश्चाविशेषचदर्शयति इति चतुर्थस्पृष्टतीपः संप्रधावित्तीवः स्वेन शब्दार्त्त
मुक्तः इति ज्ञानान्तरात्माप्रकरणे अविभागेन दृष्टत्वात्तद्वाह्येण जैमिनिरूपमासादिभ्यः
चित्तितन्मात्रेण तदात्मकत्वादित्योऽुलोमिः एवमप्युपन्यासोत्पूर्वभावादविरोधवादाप
राः संकल्पादेव तद्व्युत्पत्तेः अतएव चात्मा धिपतिः अभाववादादिराहृत्येव भावे जैमिनिर्विकल्पा राम०
मननान्तरादशाहवदुभयविधवाद्यामरणोत्तः तन्नभावे संध्यदुपपत्तेः भावे जाग्रद्वत्प्रतीयदा ६०

म१

सर्वाण्यनुतर्जनः प्राणाऽतएतसोध्यन्तेतदुपगमादिभ्यः भूतेषुतच्छ्रुतेः नैकस्मिन्दर्शयतोहि
समानाचास्तुपक्रमादस्तत्तवानुपोष्येतदापीतेः समारम्भपदेशात्संज्ञपरिमाणतश्चतथा
पलहेः नोपमर्देनातः। अस्मैवचोपपत्तेरूष्माप्रतिषेधादितिचेन्नशरीरात्संख्येकेषांस्मर्यते
चतानिपरेतथात्वादविभागोवचनात्तदोकोग्रज्वलनेतत्प्रकाशितद्वारेविद्यासामर्थ्यात्त
छेषगत्यनुस्यतिपोगाच्चहादीनुगृहीतः शताधिकयारश्म्यनुसारीनिशितेतिचेन्नसंबंधस्य
वदेहभातित्वाददर्शयतिचेन्नतश्चापनेपिदक्षिणोद्योगिनः प्रतिचस्मर्यतेस्मात्तैचेत्तेश्चतुर्थध्या
यद्वितीयपादः। अर्चिरदिनात्तत्प्रथितेः वायुमन्दादविशेषविशेषाभ्यां तडितो धिवरूपाः संब
धातश्चातिवाहिकास्तद्विगातवैद्युतेनेवतत्तत्संश्रुतेः कार्यवादरिरस्यगत्पुपत्तेः विशेषितत्वा

पि२

वे.सूत्र
६९

वेशस्तथाहिदर्शयतिस्वाप्यसंपत्तोरन्यतरापेक्षमाविष्कृतं हिजगद्धापारवर्जप्रकरणादसं
निहितत्वाच्चप्रत्यक्षोपदेशादितिचेन्नाधिकारिकसंडलस्थानेः विकारावर्त्यचेत्तथाहि स्थितिमा
हदर्शयतश्चेवप्रत्यक्षानुमानेसो गमात्रसाम्पत्तिगच्छन्नावृत्तिः शब्दादनावृत्तिः शब्दात्॥
॥ इतिचतुर्थध्यायः ॥ ॥ सुभंभवतु॥ ६९ ॥ ६९ ॥ ६९ ॥ ६९ ॥

राम०
६९

इति

वेदान्तसूत्राणि

व्यासप्रणीतानि

95
20